

jedenfalls wertvollen Beitrag ärmer geblieben ist. CSATÓ war damals 31 Jahre alt, hatte also auf Grund seiner ornithologischen Studien und Beobachtungen gewiss eine reife, wohldurchdachte Arbeit geschrieben.

JAKOB SCHENK.

Ein Beizfalke des Königs Nikita von Montenegro. Am 8. April 1931 erlegte ich in der Nähe von Gyömrő im Walde von Péteri ein ♀ des Wanderfalken, welches an einem Fange ein Silbertäfelchen trug. Auf der einen Seite desselben war die Jahreszahl 1914, auf der anderen der Name und das Wappen des Königs Nikita eingraviert. Der interessante Fund wurde in der Tagespresse bekannt gegeben und berichtete dann JOHANN ARANY, der im Jahre 1916 gelegentlich der Eroberung von Cetinje als Feld-Polizist zugegen war, dass er dort von mehreren Zivilpersonen die Kunde erhielt, dass sich im Königlichen Palais ein zur Jagd abgerichteter Beizfalke befinde. Trotz sofortigem Nachsuchen konnte er jedoch der Falken nicht auffinden und ist es daher sehr wahrscheinlich, dass der Heger des Vogels demselben nach der feindlichen Besetzung die Freiheit gab. Der Vogel welchen ich nach 15 Jahren erlegen konnte, war mindestens 17 Jahre alt im Falle, dass derselbe als Nestling in den königlichen Hof zu Montenegro gelangte.

JULIUS KOLTAY.

Kócsagvédelem — Természetvédelem.

1929—31 évi jelentés.

Irta: SCHENK JAKAB.

A legutóbbi jelentésben említett védterületek, úgymint: Kisbalaton, Ürbő, Bócsa, FRIGYES kir. hereg sátorhelyi uradalma, a báttaszéki alapítványi uradalom és a kalocsai érseki uradalom 1929—31-ben is megvoltak.

A kisbalatoni gémtelep madárállománya változatlanul kedvező, amennyiben a mocsárban mind több és több füzes keletkezik, melyek nagyon szívesen fogadott fészkelőhelyeknek bizonyultak. Ennek következtében különösen a bakesók száma örvendetesen gyarapodott. Sajnos, hogy a kócsagról ezt már nem mondhatjuk el, mert annak száma megint fogyott. 1930-ban 7 párt láttak. 1931-ben szándékosan nem állapítottuk meg a számukat, nehogy zavarjuk őket; biztosan költött 4 pár.

Hogy a Kisbalaton nagyszerű madáréletét annak minél csekélyebb háborgatásával figyelhessük, a Madártani Intézet a mocsár kellős közepén megfigyelő tornyot építtetett, ahonnan az egész terület jól szemmel tartható.

Az 1930 évi nagy szárazság a madárállományt itt egyáltalában nem befolyásolta, ugyszintén az 1931 évi magas vízállás sem. Az eddigi szabályozási munkálatok a Kisbalaton vízállására nem voltak maradandó hatással. A vízállás most is elsősorban a mindenkori csapadékmennyiségtől függ, úgy hogy a szabályozás a gémtelepre nézve a közel jövőben előreláthatólag nem jelent veszedelmet. Annyi bizonyos, hogy a védgátak megcsinálása óta a forgalom igen megélénkült s úgy látszik ez is riasztólag hatott a kócsagra. Ami a kócsag megfogyatkozását illeti, az

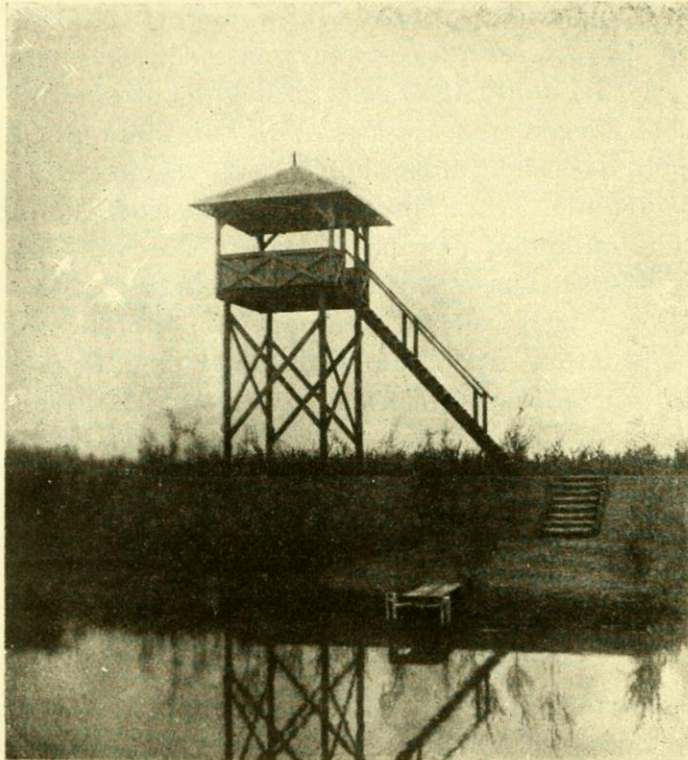

Photo: Warga Kálmán.

24. ábra. A kisbalatoni megfigyelő-torony. — Fig. 24. Beobachtungsturm im Kisbalaton.

sincsen kizárva, hogy fokozatosan a Fertő-tóra költöznek át, ahol aránytalanul nagyobb fészkelő területet találhatnak. A fertőtavi kócsagállomány ugyanis több helyről szerzett értesülésünk szerint megnövekedett. A nagy kócsag létszámának sajnálatos megfogyása mellett örvendetes dolog, hogy 1931-ben megint letelepedett itt két pár kis kócsag.

A területnek védterületté való nyilvánítására vonatkozó tárgyalások, bár kedvező mederben folynak, még nem jutottak dűlőre.

Ürbő pusztának az elvesztésével előreláthatólag számolnunk kell, mert annak lecsapolása teljes eréllyel folyik. Széles vízlevezető árkok hasítják át az egykori vizes erekből táplálkozó laposokat, amelyekből most a kiszáritás után mint a hajdani mocsárvilág romjai emelkednek ki a szárazra került zombékok. Bár a lecsapolás nem sikerült abban a mértékben, ahogyan azt a tervezők elgondolták, mert az 1931 évi tavaszi magas vízállás itt is igen éreztette hatását, mégis igen kevés reményünk van arra, hogy ennek a területnek a madárvilágát változatlanul megtarthassuk. Csak az a lehetőség kecségtet, hogy a területet majd mesterségesen öntözik, mert az ármentesített földek nagy része úgyszólván semmi jövedelmet nem hoz. Az egyik nagybirtok területén 1930 nyarán kivágták a hajdani turjányok összes zombékjait, ezeket kihordották, kilométeres kazlakba gyűjtötték, jöttek a traktorok, felszántották a földeket, utána pedig bevetették búzával. Ősszel gyönyörűen ki is kelt a vetés, de tavaszra megjött az árvíz és elpusztította a tömérdek pénzbe került buzatáblákat.

Vannak azonban olyan földek is tömegesen, amelyeket nem lehet fölszántani. Ezek csak kaszálásra, legeltetésre valók. Itt különösen katasztrófális a helyzet. A vízhiány miatt nincs legeltetés, nincs szénatermelés, így a lakosságnak sokkal kisebb jövedelem mellett az ármentesítési járulék miatt jóval nagyobb terheket kell viselnie s ezért ezt a vidéket végzetes elszegényedés fenyegeti. Ez a körülmény talán majd rá fogja bírni az illetékes tényezőket, hogy bizonyos területekre, amelyeket nem lehet eke alá fogni, újra ráengedjék a vizet. Hogy milyen hatással volna a terület mesterséges öntözése a madárvilágra, arról ma még nem lehet nyilatkozni, de feltétlenül csak kedvező lehetne ez a hatás. Madarat hozna, de nem biztos, hogy az eddigi fajokat.

Az eddigi területekhez, mint magánvédterületek a következők sorolhatók :

A Pest-megyében, az Örkény község mellett lévő Madarassy-tó, amely a kékesőrü récének (*Erisimatura leucocephala* Scop.) talán egyedüli hazai fészkelőhelye. Ez annyiban védterület, hogy a kékesőrü récének a lövése tilos és a fészkelésre való tekintettel a vadászati idő kezdetét egy teljes hónappal kitolták. Ezt a védelmet az intézet asszisztensének, dr. VASVÁRI MIKLÓS-nak a kezdeményezésére — ki a területet ornithológiai tanulmányok végzése céljából évek óta látogatja — az „Örkénytábori Tiszti-Vadásztársaság“-nak köszönhetjük.

Kunmadaras város határában lévő mocsárterület, ahol különféle vízimadár — főleg vadkacsák — mellett nyárilúd (*Anser ferus* Bechst.) is nagyobb számban fészkel. A fészkelés időtartama alatt védelem alatt van a terület. Ez a védelem nemeskéri KISS GÉZA udvari fővadászmesternek érdeme.

A sátoraljaújhelyi szürkegém és bakcsótelep, amelyről WARGA KÁLMÁN m. kir. ornithologus számol be ennek a kötetnek 135—136. oldalain, ugyancsak a fészkelés időtartama alatt védelemben részesül. Ugyanitt védelem alatt vannak a fekete gólya és a nagy mennyiségben fészkelő apró énekes madarak; utóbbiak főleg a kóbor madarak és káros ragadozók irtása, valamint az erdőnek teljes nyugalomban tartása által. A terület védelmét az erdő tulajdonosának dr. báró WALDBOTT FRIGYES-nek köszönhetjük.

A tihanyi félszigeten lévő úgynevezett „Felső-Tó” a Biológiai Intézet közvetlen szomszédságában. Különböző vízimadarak és nádi-poszáták mellett néhány *Anser ferus* Bechst. is költ. DR. NAGY JENŐ javaslatára a Madártani Intézet megkereste a balatonfüredi főszolgabírói hivatalt, hol kérelme teljes megértésben részesült, annyira, hogy most ez a terület is védelem alatt van.

GRÓF KÁROLYI LÁSZLÓ felsőmagyarországi, füzérradványi birtokán a szirti sast és a buhút védi.

A Nagyalföldön Kunszentmiklós határában akácfa ligetben, mintegy 30 pár kékvércse (*Cerchneis vespertinus* L.) fészkel. Az Intézet felkérésére DR. TÓTH GYULA vette kezébe a dolgot és sikerült rábírni a kunszentmiklósi városi vadászegyletet, hogy az úgynevezett Leshegyerdőben az ott lakó vadór egyúttal a kékvércsetelep őrizője legyen. Alföldünknek ez a jellegzetes abszolút ártatlan ragadozó madara ilymódon legalább ezen az egyetlen helyen részesül védelemben. Remélhetőleg a kezdeményezés méltó folytatásra talál.

Amint e jelentésből látszik, a természetvédelem eszméje, ha lassan is, de állandóan terjed s mind több és több magánterület kerül védelem alá. Természetvédelmi törvényünk azonban, sajnos, még mindig nincs. Ennek a célnak az elérése felé újabb lépés volt a kir. Magyar Természetudományi Társulat állattani szakosztályának ülése, amelyen CSÖRGEY TITUSZ igazgató mellett e sorok írója is részt vett. Itt elsősorban azoknak a területeknek a megjelölése került szóba, melyeket védterületek gyanánt akarnánk megőrizni. A már régebben említett (Aquila, 1922. 42—51. old.) területeken kívül madárvédterület gyanánt a már említett Madarassy-tavat és a borsos-berényi *Merops apiaster*-telepet ajánlottuk. A határozat továbbíttatott a m. kir. földművelésügyi miniszteriumhoz. Döntést az ügyben még nem hoztak.

Mint a természetvédelmi gondolat terjedésének rendkívül örvendetes és igen fontos eseményét végül meg kell említenem, hogy a közel jövőben jelenik meg DR. KÁLMÁN KÁROLY-nak a természetvédelemről írt díszesen kiállított munkája. A könyv részletesen foglalkozik úgy a nemzetközi, mint a hazai természetvédelmi törekvésekkel s az illetékes hatóságok előtt is igen jó szolgálatot fog tenni a Természetvédelem eszméjének. Ismertetését az Aquila jelen kötetének borítéklapján közöljük.

Edelreiherschutz — Naturschutz.

Bericht 1929—31.

VON JAKOB SCHENK.

Die im vorletzten Berichte angeführten Schutzgebiete, und zwar : Kisbalaton, Ürbő, Bócsa, Herrschaft des Königl. Herzogs FRIEDRICH in Sátorhely, Stiftungsherrschaft Báttaszék, Herrschaft des Erzbistums Kalocsa bestanden auch in den Jahren 1929/31.

Der Vogelbestand der Reiherkolonie im Kisbalaton ist nahezu unverändert günstig, indem sich in dem Sumpfe immer mehr Weidengebüsche bilden, welche sich als gern angenommene neue Niststätten erwiesen. Infolgedessen hat sich besonders der Nachtreiherbestand erfreulich erhöht. Leider ist dies nicht der Fall für den Silberreiher, dessen Bestand wieder zurückgegangen ist. Im Jahre 1930 wurden 7 Paare gesehen. Im Jahre 1931 wurde der Bestand nicht genau festgestellt um die Vögel nicht zu stören; es wurden aber trotzdem 4 sichere Brutpaare festgestellt.

Um das grandiose Vogelleben des Kisbalaton je ungestörter beobachten zu können, erbaut^e das Institut inmitten des Sumpfes einen Beobachtungsturm, von welchem aus das Gebiet bequem übersehen werden kann. (S. Abbildung 24. p. 358.)

Die grosse Trockenheit des Jahres 1930 beeinträchtigte hier den Vogelbestand ebensowenig wie der hohe Wasserstand des Jahres 1931. Die Regulierungsarbeiten hatten bisher auf den Wasserstand des Kisbalaton keinen nachhaltigen Einfluss. Der Wasserstand hängt in erster Linie auch jetzt noch von der jeweiligen Niederschlagsmenge ab, so dass die Reiherkolonie für die nächste Zukunft von den Regulierungsarbeiten noch nicht gefährdet erscheint. Jedenfalls ist der Verkehr infolge der Errichtung der Schutzdämme bedeutend reger als früher und dieser Umstand scheint zur Vergrämung der Silberreiher beizutragen. Bezüglich der Abnahme des Bestandes besteht übrigens noch die Möglichkeit das die Silberreiher sukzessive in den Fertő-See übersiedeln, wo dieselben ein unvergleichlich grösseres Brutgebiet finden. Der Bestand der Silberreiher im Fertő-See hat sich laut Nachrichten von mehreren Stellen erhöht. Neben der Abnahme des Silberreiher Bestandes ist es jedoch eine erfreuliche Erscheinung, dass sich im Jahre 1931 wieder 2 Paare des Seidenreihers hier angesiedelt haben.

Bezüglich der Deklaration des Gebietes als Naturschutzgebiet sind günstig verlaufende aber noch nicht abgeschlossene Verhandlungen im Gange.

Die Puszta Ürbó muss leider voraussichtlich auf die Verlust-Liste gesetzt werden, weil dieselbe mit aller Macht drainirt wird. Breite Wassergräben durchziehen die früheren versumpften Wasserflächen, aus welchen die trockengelegten Kufen gleich Ruinen emporragen. Wenn auch die Drainage nicht in dem beabsichtigten Masse gelang, weil sich der hohe Wasserstand des Frühjahres 1931 hier ebenfalls sehr bemerkbar machte, so ist doch wenig Hoffnung vorhanden, dass die Vogelwelt dieses Gebietes erhalten werden kann. Es ist nur die Möglichkeit vorhanden, dass man das Gebiet künstlich bewässern wird, weil die entwässerten Gebiete fast gar keinen Ertrag liefern. Die Bevölkerung hat daher bei geringerem Einkommen viel höhere Auslagen (Entwässerungs-Steuer), so dass hier eine katastrophale Verarmung droht. Diese Erkenntnis dürfte vielleicht die zuständigen Faktoren dazu bewegen gewisse Gebiete wieder zu bewässern. Über die Aussichten, welche eine solche Wiederbewässerung für die Vogelwelt bedeutet, können derzeit noch keine Vermutungen geäußert werden.

Zu den bisherigen Gebieten gesellen sich als Privat-Naturschutzgebiete noch die folgenden:

Der Madarassy-See im Komitate Pest bei der Gemeinde Örkény, wahrscheinlich der einzige Brutplatz von *Erismatura leucocephala* Scop. in Rumpf-Ungarn wurde unter partiellen Schutz gestellt. Die Ruderente darf überhaupt nicht erlegt werden und wurde der Beginn der Jagdzeit um einen vollen Monat hinaugeschoben. Die Verfügung betreffs des Schutzes dieses Gebietes verdanken wir der „Offiziers-Jagdgesellschaft zu Örkénytábor“ auf die Initiative von DR. NIKOLAUS VASVÁRI, der dieses interessante ornithologische Gebiet mehrere Jahre hindurch behufs ornithologischen Studien ständig besuchte.

Ein Sumpfgebiet im Gebiete der Stadt Kunmadaras, wo neben verschiedenem Wassergeflügel mehrere Arten Wildenten und auch Anser ferus Bechst. in grösserer Anzahl brütet, wurde für die Brutzeit unter Schutz gestellt. Die Verfügung wurde hier von Hofjagdmeister GÉZA von KISS zu NEMESKÉR getroffen.

Die von *Ardea cinerea* und *Nycticorax griseus* bewohnte Reiherkolonie in einem etwa 500 Hektar grossen Flachlandwalde zu Sátoraljauhely, über welche KOLOMAN WARGA kgl. ung. Ornithologe in diesem Bande p. 136—137 berichtet, wurde für die Brutperiode ebenfalls unter Schutz gestellt. Hier werden auch der Schwarzstorch und die hier in grosser Anzahl wohnhaften Singvögel geschützt, letztere durch das Vertilgen der herumstrolchenden Katzen und schädlichen Raubvögel, sowie durch das Fernhalten von Ruhestörern des Waldes. Die Schutzverfügungen verdanken wir dem Eigentümer des Waldes, Freiherrn DR. FRIEDRICH VON WALDBOTT.

Der sogenannte „Obere See“ auf der Halbinsel von Tihany in nächster Nachbarschaft des Biologischen Institutes. Hier brüten neben verschiedenen Wasservögeln und Rohrsängern einige Paare von *Anser ferus* Bechst. Auf Anregung von DR. EUGEN NAGY ersuchte das Institut das Oberstuhlrichteramt von Balatonfüred, wo dasselbe bereitwilligstes Entgegenkommen fand, so dass jetzt auch dieses Gebiet geschützt ist.

Durch Veranlassung des Grafen LADISLAUS VON KÁROLYI zu Füzéradvány in Oberungarn sind Steinadler und Uhu auf seinem Besitze unter Schutz gestellt.

In der grossen Tiefebene wurde auf dem Gebiete der Stadt Kunszentmiklós ein Akazienwald unter Schutz gestellt, wo etwa 30 Paare des Rotfussfalcken (*Cerchneis vespertinus* L.) brüten. Auf Ansuchen des Institutes nahm DR. JULIUS TÓTH die Sache in die Hand und es gelang ihm die Jagdvereinigung der Stadt Kunszentmiklós dazu bewegen, dass der im sogenannten „Leshegy-Walde“ wohnende Wildheger zum Hüter der Rotfussfalcken Kolonie bestimmt wurde.

Wie aus diesem Berichte ersichtlich, nimmt der Naturschutzgedanke wenn auch langsamen aber stetigen Fortschritt und werden immer mehr Privatgebiete unter Schutz gestellt. Ein Naturschutzgesetz steht jedoch bisher noch immer aus. Einen weiteren Schritt zur Verwirklichung desselben bedeutete eine Konferenz der Zoologischen Sektion der Kgl. Ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft, an welcher neben Direktor Titus Csörgy auch der Berichterstatter Teil nahm. Es handelte sich auf dieser Konferenz in erster Linie um Bezeichnung derjenigen Gebiete, welche als Naturschutzgebiete deklariert werden sollten. Neben den schon früher (*Aquila*, 1922. p. 42—51) in ornithologischer Beziehung als wichtig bezeichneten Gebieten wurden als neue der Madarassy-See und die *Merops apiaster*-Kolonie in Borsos-Berény als Vogel-Naturschutzgebiete empfohlen. Der Beschluss der Konferenz wurde an das Kgl. Ung. Ackerbauministerium weitergeleitet. Ein Resultat steht noch aus.

Als ein ungemein erfreuliches und für die Förderung des Naturschutzgedankens ausserordentlich wichtiges Ereignis kann ich zum Schlusse über das demnächstige Erscheinen eines glänzend ausgestatteten Werkes über den Naturschutz von DR. KARL KAÁN berichten. Dasselbe befasst sich eingehend mit den internationalen und heimischen Naturschutzbestrebungen und dürfte auch an zuständigen Stellen günstige Propaganda für die Naturschutzbestrebungen machen.